

Předsudečné násilí z důvodu sexuální orientace či genderové identity

Čtvrtletní zpráva projektu Rise Up

Období: 1. 4.–30. 6. 2022

Shrnutí

In IUSTITIA zjistila v prvním kvartálu roku 2022 celkem 10 incidentů, které byly motivovány sexuální orientací a genderovou identitou (SOGI) a staly se na území ČR.

Ve čtvrtém kvartálu roku 2021 sice došlo k poklesu oproti třetímu kvartálu, ale počet incidentů se v prvním a druhém kvartálu 2022 opět zvýšil. Hodnoty klouzavého průměru ukazují, že se počet zaznamenaných incidentů stabilizoval. V rámci druhých kvartálů každého roku jsme v případě druhého čtvrtletí 2022 zaznamenali zatím nejvyšší hodnotu. Tato skutečnost potvrzuje, že výsledky monitorování předsudečného násilí na LGBT+ lidech jsou výrazně ovlivněny aktivitami směřujícími k jeho zviditelnění a podpoře napadených a jejich okolí. Předsudečné násilí motivované SOGI zůstává dlouhodobě skryto před zraky veřejnosti, orgánů činných v trestním řízení i neziskových organizací.

Úvod

Předsudečné násilí proti lidem s neheterosexuální a genderově rozmanitou identitou představuje závažný společenský problém. Z výzkumů provedených v posledních letech v Česku¹ vyplývá, že tomuto násilí je vystavena nemalá část LGBT+ lidí a že jen naprosté minimum napadených následně kontaktuje policii.

Proč se na policii obrací jen asi jeden z deseti napadených, má dva hlavní důvody. Zaprvé napadení nepovažují takové útoky za dostatečně závažné, aby se jimi dál zabývali. Oznámení útoku bývá časově náročné a řada obětí se k němu nechce vracet. Druhým důvodem je nedůvěra v policii. Napadení se domnívají, že by s útokem policie stejně nic neudělala například kvůli nedostatku důkazů, případně že dalším útokům stejně nemůže zabránit. Zároveň mají obavy, že se od policistů dočkají bagatelizování útoku, zesměšňování, ba dokonce dalšího napadání.

Jakkoli je rozhodnutí policii nekontaktovat pochopitelné, přispívá k tomu, že pachatelé zůstávají bez trestu, a mohou tak v napadání dál pokračovat. Nedostatek informací o předsudečném napadání z důvodu SOGI v policejních statistikách bývá často interpretován jako důkaz toho, že k žádným takovým útokům nedochází, a pokud ano, nejsou nikterak závažné. A když problém neexistuje, není třeba ani usilovat o jeho řešení...

Hlavním cílem vydávání kvartálních zpráv o předsudečném násilí pro SOGI je poukázat na problematičnost výše uvedeného uvažování. Předsudečné násilí je problém a LGBT+ lidé se potýkají s jeho důsledky, ať už psychicky, anebo ve svém jednání, kdy se například ze strachu z dalšího napadání či nepřijetí vyhýbají jakémukoli tělesnému kontaktu se svými partnery na

¹ Výzkumy jsou dostupné zde: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>, <http://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezilgbt-lidmi-v-cesku/Attachment>.

veřejnosti. SOGI násilí je nespravedlivé a je nezbytné s ním něco začít dělat. Je třeba, aby se o tomto násilí co nejvíce vědělo.

Kvartální zprávy mapují předsudečné incidenty, které byly oznámeny organizací In IUSTITIA prostřednictvím webového formuláře či jinými kanály. Zároveň slouží k informování o významných událostech, které se na poli postihování trestné činnosti z důvodu SOGI a pomoci obětem staly.

V této zprávě prezentujeme informace o SOGI incidentech zaznamenaných v druhém čtvrtletí letošního roku a zasazujeme je do kontextu dlouhodobého vývoje monitorování těchto incidentů organizací In IUSTITIA. Násilí motivované SOGI se vyznačuje vysokou mírou jeho neoznamování policii či jiným organizacím. Předpokládáme, že realizace projektu Rise Up může tuto tendenci zvrátit a počet oznamovaných incidentů, ať už orgánům činným v trestním řízení, nebo nevládním neziskovým organizacím, se zvýší.

Pokud chcete být pravidelně informováni o aktivitách In IUSTITIA v této oblasti, prosím přihlašte se do Newsletteru², který vám bude zasílán na emailovou adresu.

O projektu

Projekt *Rise up against anti-LGBTI hate crimes* je realizován ve spolupráci organizací Prague Pride, Národním ústavem duševního zdraví a In IUSTITIA. Cílem projektu je zvýšit informovanost české laické i odborné společnosti o diskriminaci a předsudečných útocích z důvodu SOGI a tím jim i předcházet.

Součástí projektu jsou aktivity zaměřené na zvyšování míry oznámených předsudečných útoků kvůli SOGI nevládním neziskovým organizacím a policii a na posílení mechanismů sběru dat v této oblasti tak, aby byly k dispozici přesnější a mezinárodně srovnatelné údaje. V rámci projektu budou rovněž poskytovány odborné služby obětem předsudečného násilí z řad LGBT+ komunity.

Ambicí projektu je podnítit politické a legislativní změny, jejichž následkem dojde ke zlepšení přístupu obětí trestných činů motivovaných SOGI ke spravedlnosti, a to za účasti Policie ČR, ale i dalších odborníků.

In IUSTITIA, o.p.s. je partnerem Prague Pride, z.s. v projektu RISE UP (č. 963772), financovaném z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Aktuality

Projekt #ozvi se zaměřil do regionů

Prague Pride uspořádal v prvních dvou květnových týdnech sérii debat na téma předsudečného násilí.³ Debaty se konaly v Ostravě, Brně, Olomouci, Ústí nad Labem a Českých Budějovicích za přítomnosti organizací In IUSTITIA, konkrétně Petry Vytejškové, Kláry

² Přihlásit se můžete kliknutím na tento odkaz: <https://iniustitia.ecomailapp.cz/public/form/1-43c2cd496486bcc27217c3e790fb4088>.

³ <https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1731-co-muze-kazdy-z-nas-delat-proti-predsudecnemu-nasiliv-cesku-vyrazime-debatovat-do-regionu>

Kalibové, Tomáše Stavrovského a Martiny Tauškové. Jejich přednášky se zaměřovaly na vysvětlení pojmu předsudečného násilí, koho se toto násilí týká, jakou může mít konkrétní podoby a zda má smysl se proti němu bránit. Na vybraných kauzách z praxe přednášejících bylo dále diskutováno o možnostech pomoci obětem předsudečného násilí.

In IUSTITIA školila poradce a poradkyně S barvou ven

Homofobie, transfobie a násilí byly předmětem školení, které se uskutečnilo 14. května v pražském LGBT+ komunitním centru. Účastnilo se jej zaměstnanectvo poradny S barvou ven, která pomáhá řešit otázky spojené se sexuální orientací a genderovou identitou, včetně tématu coming outu.

Petra Vytejšková na Pride Business Forum

Advokátka spolupracující s organizací In IUSTITIA Petra Vytejšková vystoupila 16. června na workshopu věnovanému nenávisným projevům na sociálních sítích, který se uskutečnil v rámci výroční konference Work It OUT. V pražském Marriott Hotelu mluvila Vytejšková o svých zkušenostech z praxe. Dále vystoupil Lukáš Houdek z HateFree Culture a Ondřej Ullmann, který má na starosti sociální síť ve Vodafone CZ.⁴ Platforma Prague Business Forum se klade za cíl podpořit jak zaměstnavatele v zavádění principů LGBT+ rovnosti na pracovišti, tak zaměstnance a zaměstnankyně v jejich úsilí o férový přístup ze strany zaměstnavatele, a to ke všem, bez ohledu na sexuální orientaci a genderovou identitu.⁵

Spolek Charlie a In IUSTITIA připravili debatu o předsudečném násilí

Vysokoškolský queer spolek Charlie uspořádal ve spolupráci s In IUSTITIA debatu o předsudečném násilí. Debata zaměřená na zkušenosti obětí rasistických, homofobních nebo transfobních útoků se uskutečnila 24. května v přednáškovém sále Kampusu Hybernská. Organizátoři zvali na debatu takto: „Přijďte na naši debatu a dozvíte se, co to předsudečné násilí je, jaké jsou jeho projevy, možné dopady, ale i co dělat, pokud se s takovým násilím setkáte v praxi, a jak pomáhá In IUSTITIA.“⁶

Poslanci předložili novelu občanského zákoníku prosazující manželství pro všechny, vláda vůči návrhu zaujala neutrální pozici

Poslanci Josef Bernard (STAN), Markéta Pekarová Adamová (TOP09), Olga Richterová (Piráti), Martin Baxa (ODS) a Jana Pastuchová (ANO) navrhli novelu občanského zákoníku a některých dalších zákonů, která pod označením sněmovního tisku 241 zamířila dne 7. 6. 2022 k poslancům. Cílem novely je zejména změnit zákonnou definici manželství. Zatímco v současnosti je podle § 655 občanského zákoníku manželstvím „trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon“, nově by se měla slova „muže a ženy“ v této definici nahradit slovy „dvou lidí“. V případě schválení by novela umožnila osobám stejného pohlaví uzavřít manželství se všemi právy a povinnostmi, tedy včetně těch, které nejsou součástí registrovaného partnerství.⁷

⁴ <https://www.facebook.com/PrideBusinessForum/photos/a.516596338398354/5312661795458427/>

⁵ <https://praguepride.cz/cs/akce/pbf>

⁶ <https://www.kampushybernska.cz/2022/04/23/hyb4student-o-predsudecnem-nasili-s-in-iustitia/>

⁷ <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-se-bude-znovu-zabyvat-navrhem-na-manzelstvi-pro-vsechny/2213578>

Vláda zaujala vůči návrhu manželství pro všechny neutrální stanovisko. Podle iniciativy Jsme fér se vzhledem ke spíše konzervativnímu složení vlády nejedná o velké překvapení.⁸ O osudu novely definitivně rozhodne Poslanecká sněmovna. Manželství pro všechny podporuje podle nedávného výzkumu 67 % dotázaných.⁹

Vládní zmocněnkyní pro lidská práva se stala Klára Šimáčková Laurenčíková

Po více než třech měsících od rezignace Heleny Válkové na funkci zmocněnkyně pro lidská práva se novou zmocněnkyní stala Klára Šimáčková Laurenčíková. Na návrh hnutí STAN a Piráti ji do funkce jmenovala vláda Petra Fialy 11. května.¹⁰ Šimáčková Laurenčíková vystudovala speciální pedagogiku na Univerzitě Karlově. Dlouhodobě se věnuje sociální inkluzi a sociálně-právní ochraně dětí. Nedávno podpořila aktuální novelu občanského zákoníku, kterou má být zavedeno manželství pro všechny.

Předsudečné incidenty

Z 10 incidentů zaznamenaných In IUSTITIA v druhém čtvrtletí roku 2022 jich bylo osm namířeno proti gayům nebo lesbám a dva proti transgender osobám. Nejčastější formou útoku byl slovní útok (9 případů), následovaný zastrašováním nebo vyhrožováním (7 případů). Ve třech případech se objevil fyzický útok. V jednom případě se objevil útok na majetek a útok jiný.

Z hlediska utrpěné újmy a škod se nejčastěji objevovala morální újma (10 případů) a psychická újma (8 případů). Dále se objevila jedna škoda na majetku (do 5 000 Kč). Co se týče geografického rozmístění, osm útoků se stalo v Hlavním městě Praze, jeden v Jihočeském kraji a jeden v Pardubickém kraji.

Při pohledu na bližší charakteristiky prostředí, kde se incidenty odehrály, jich bylo nejvíce na internetu (3 incidenty) a v dopravních prostředcích (3 incidenty). Po jednom incidentu se objevilo v domově oběti, škole, zaměstnání a hostinském zařízení.

Dlouhodobé srovnání incidentů motivovaných SOGI

In IUSTITIA systematicky monitoruje předsudečné násilí, včetně SOGI incidentů, již od svého vzniku v roce 2009. Čtvrtletní zveřejňování informací o předsudečných incidentech probíhá od roku 2018. Díky tomu můžeme v případě SOGI incidentů provést srovnání s předchozími lety a kvartály.

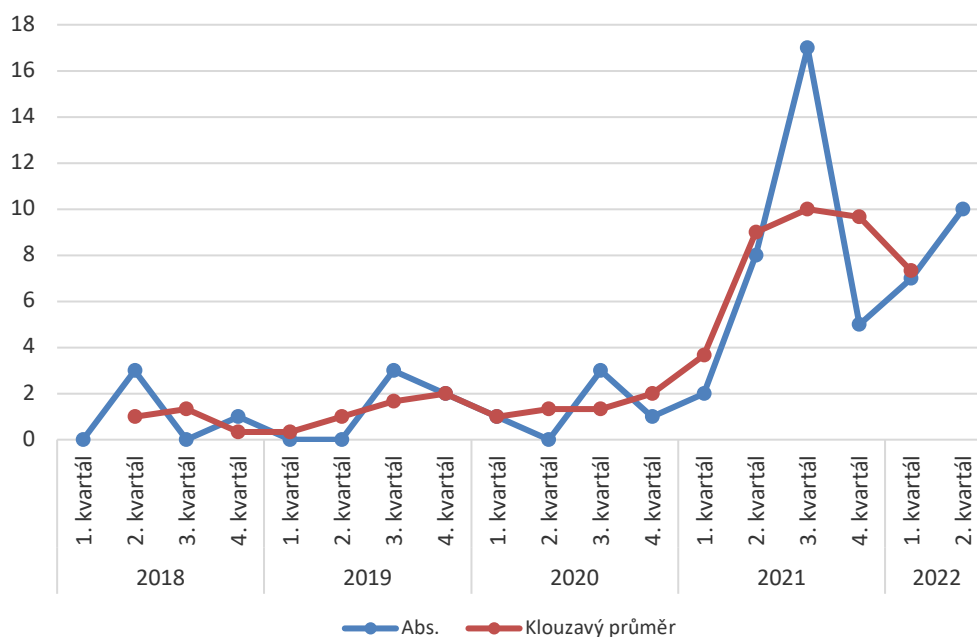
Graf 1 ukazuje, že k nárůstu zaznamenaných SOGI incidentů docházelo v letech 2018 a 2019, tedy před zahájením projektu Rise Up, avšak hodnoty v letech 2021 a 2022 jsou vyšší. V čtvrtém kvartálu roku 2021 sice došlo k poklesu oproti třetímu kvartálu, ale počet incidentů se v prvním a druhém kvartálu 2022 zase zvýšil. Hodnoty klouzavého průměru ukazují, že se počet zaznamenaných incidentů stabilizoval. Graf 2 dále ukazuje, že v rámci druhých kvartálů jsme v případě druhého čtvrtletí 2022 zaznamenali zatím nejvyšší hodnotu.

⁸ <https://refresher.cz/117444-Vlada-zaujala-neutralni-stanovisko-k-manzelstvi-pro-vsechny>

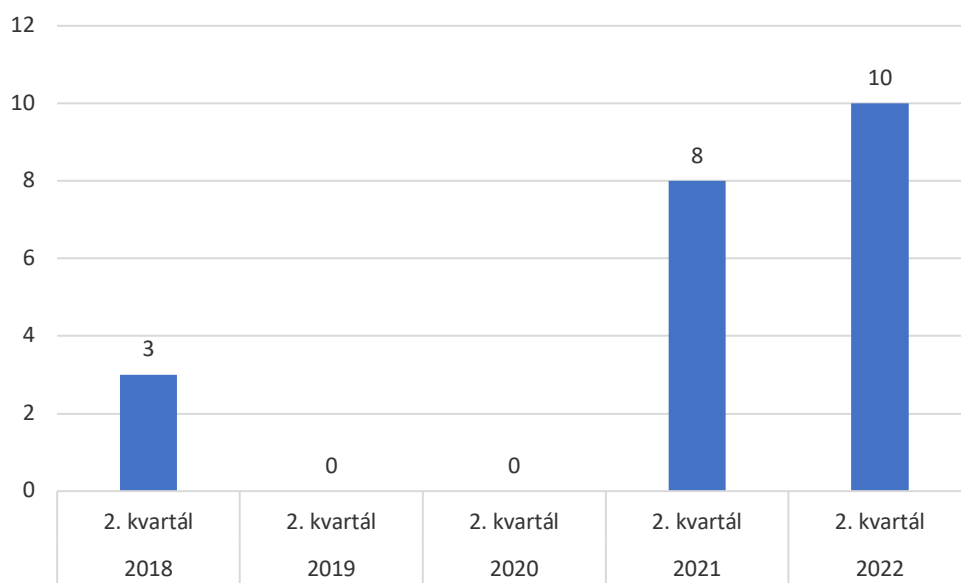
⁹ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/mnazelstvi-pro-vsechny-snemovna-jsme-fer-pruzkujm.A200123_095929_domaci_kop

¹⁰ <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novou-vladni-zmocnenkyni-pro-lidska-prava-byla-jmenovana-klara-simackova-laurencikova-196240/>

Graf 1 Počet incidentů motivovaných SOGI mezi roky 2018 až 2021

Graf 2 Počet incidentů motivovaných SOGI v druhých kvartálech v letech 2018 až 2022

Popis vybraných incidentů

Upálit za vzhled

Muž se stal obětí zastrašování poté, co se na Twitteru objevila jeho fotografie v přítomnosti ministra zahraničních věcí Lipavského. Jeden z uživatelů přidal pod tweet komentář ve znění: „A ptáte se, proč nemůžeme být aspoň montovna, podívejte se na tohoto debila. Může mi někdo vysvětlit, proč jsme ho ještě neupálili?“ Příspěvek mimo jiné reagoval na to, že si napadený údajně vzal na setkání s ministrem tenisky a šaty.

„Fuj, co to je?“

Trans muž byl při jízdě metrem napaden skupinou teenagerů, kteří si k němu přisedli a začali jej urážet slovy jako: „Fuj, co to je, to je ženská nebo chlap?“ To se ještě bavili mezi sebou. Pak začali nadávat přímo jemu. Napadený tyto útoky ignoroval. Útočníci do něj proto začali strkat a ještě více omezovali jeho osobní prostor: přimačkávali ho ke zdi vozu a nenechali jej po několika stanic vystoupit. Útok skončil, až když útočníci vystoupili. Napadeného se nikdo ze spolucestujících nezastal.

Transfobní trollové

Obětí skupinové šikany se stala trans žena poté, co si na svém profilu na sociální síti postěžovala na každodenní útoky na trans lidi, které jejími slovy „nevznikly žádnou provokací“. Jednalo se o desítky účtů, skrze které byly přidávány transfobní komentáře. Napadená se tvář v tvář stupňujícímu se množství urážek rozhodla dotyčné účty zablokovat.

Poznámky k metodologii

Případy popsané ve zprávě byly zaregistrovány zaměstnanci a zaměstnankyněmi organizace In IUSTITIA během terénní práce a vlastního monitoringu médií a internetu. Dále některé případy nahlásili sami poškození či svědci.

Předsudečná pohnutka je v této zprávě identifikována jako předběžná na základě expertního posouzení. In IUSTITIA se snaží zaznamenané incidenty ověřovat, a to zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V kvartálních zprávách nejsou vyhodnocovány incidenty, které In IUSTITIA přejímá z policejních statistik po uplynutí kalendářního roku do příslušných výročních zpráv o stavu předsudečného násilí v ČR. Z toho důvodu se údaje obsažené v kvartálních zprávách a výroční zprávě za daný rok budou nezbytně lišit.

S ohledem na interpretaci prezentovaných dat je třeba dále doplnit, že u kategorií typu škody, formy útoku a pohnutky platí, že incident mohl být charakterizován více než jedním znakem. Například jeden incident mohl být zaregistrován jako protiromský a protimuslimský zároveň. U některých případů naopak mohly být znaky neznámé nebo zatím neobjasněné. Proto je nutné k jejich interpretaci přistupovat opatrně.

Podrobněji je metodika monitorování předsudečného násilí zpracována ve výročních zprávách. Neprošlo jazykovou korekturou.

Financováno z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Projekt je spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

